

BS/108/2013

**REAKCJE NA PLANOWANE ZMIANY
DOTYCZĄCE FUNKCJONOWANIA OFE**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2013 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ✓ Propozycje rządu dotyczące funkcjonowania otwartych funduszy emerytalnych zdecydowanie częściej budzą reakcje krytyczne niż przychylne. Dwie piąte ogółu badanych (40%) uważa, że planowane zmiany idą w złym kierunku, a tylko co jedenasty (9%) sądzi, że kierunek zmian jest właściwy. Mniej więcej połowa respondentów albo nie potrafi ustosunkować się do propozycji rządu (22%), albo w ogóle o nich nie słyszała (29%).

- ✓ Z deklaracji osób ubezpieczonych w otwartych funduszach emerytalnych wynika, że gdyby przekazywanie części składki emerytalnej do OFE było dobrowolne, to połowa z nich (50%) nadal chciałaby ją odprowadzać do OFE. Więcej niż jedna trzecia (36%) deklaruje, że nie zdecydowałaby się na to. Część osób (14%) jeszcze nie wie, jak by postąpiła.

- ✓ Mimo generalnie raczej krytycznego stosunku do rządowych propozycji zmian w systemie emerytalnym, Polacy nie są zadowoleni z pracy otwartych funduszy emerytalnych. Działalność OFE jest bowiem oceniana raczej negatywnie i, co więcej, w ciągu ostatnich dwóch lat wyraźnie się pogorszyła. Obecnie blisko połowa badanych (47%, od kwietnia 2011 roku wzrost o 9 punktów) uważa, że OFE źle gospodarują powierzonymi im pieniędzmi przyszłych emerytów, a tylko niespełna jedna piąta (19%, spadek o 8 punktów) jest zdania, że robią to dobrze.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej oraz Ministerstwo Finansów dokonały pierwszego od czasu przeprowadzenia reformy emerytalnej w 1999 roku przeglądu systemu emerytalnego i przygotowały propozycje zmian dotyczące funkcjonowania otwartych funduszy emerytalnych. Wśród rekomendowanych zmian znalazły się m.in.: wprowadzenie stopniowego przenoszenia środków z OFE do ZUS na 10 lat przed osiągnięciem wieku emerytalnego, likwidacja nieaktywnej części OFE oraz dobrowolność udziału w części kapitałowej systemu emerytalnego. Według rządu proponowane zmiany mają zapewnić bezpieczeństwo systemu i ochronę interesów ubezpieczonych. Propozycje zmian wzbudziły ogromne kontrowersje, w tym falę krytyki ze strony części ekonomistów, m.in. Leszka Balcerowicza. Przeciwnicy zmian mówią o nacjonalizacji oszczędności zgromadzonych w OFE. Ich zdaniem zmiany oznaczają w rzeczywistości likwidację OFE, a w efekcie zniweczenie reformy emerytalnej, która zakładała finansowanie części emerytur z filara kapitałowego.

W debacie na temat zmian w systemie emerytalnym istotny jest także głos opinii publicznej, szczególnie tych osób, których planowane zmiany dotkną najbardziej, tj. ubezpieczonych w otwartych funduszach emerytalnych.

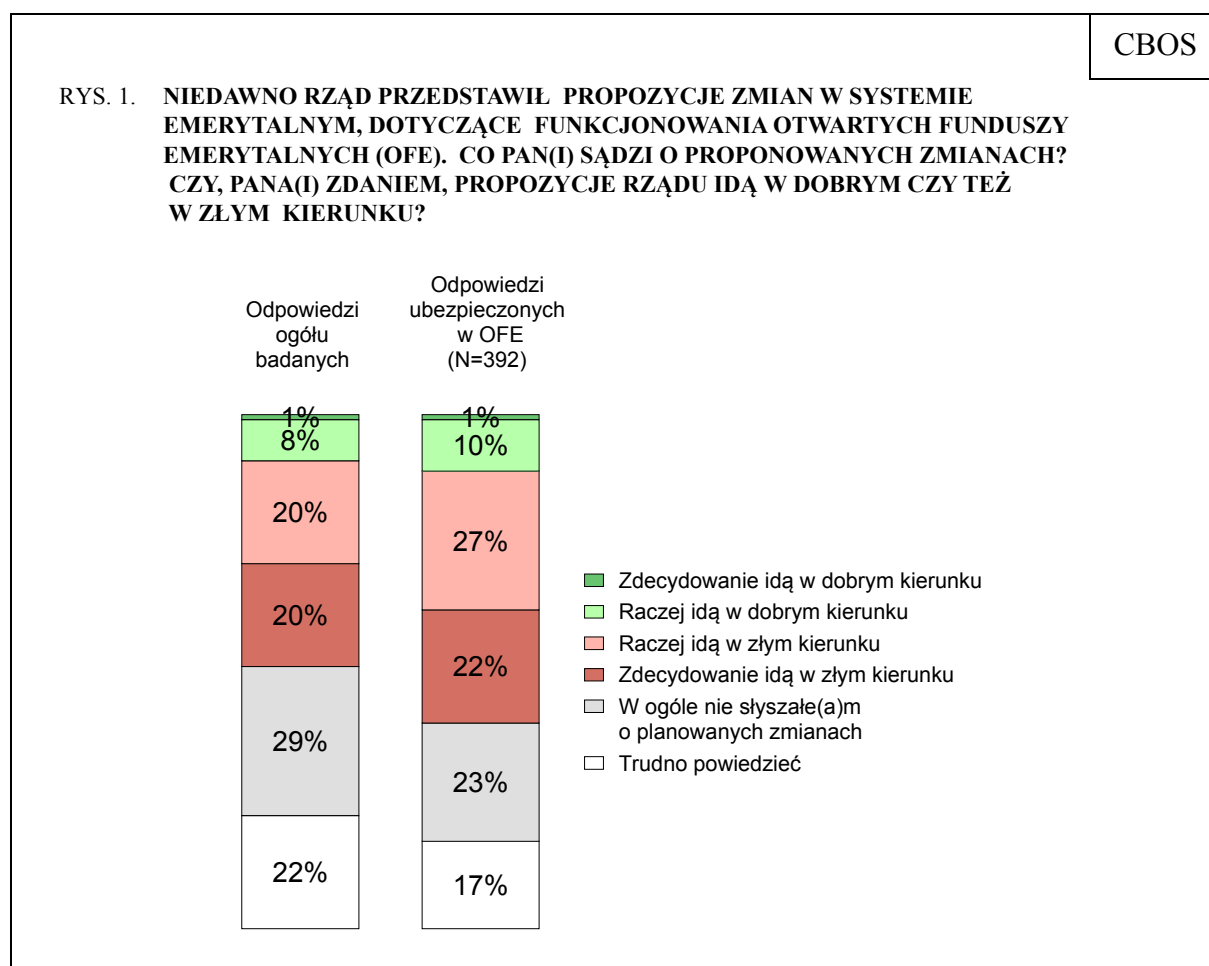
POSTRZEGANIE KIERUNKU PROPONOWANYCH ZMIAN W SYSTEMIE EMERYTALNYM

Rządowe propozycje zmian w systemie emerytalnym nie są jeszcze powszechnie znane. Znaczna część ogółu badanych¹ w ogóle o nich nie słyszała (29%). Wśród najmłodszych respondentów (w wieku od 18 do 24 lat) – w większości nieobjętych żadnym systemem emerytalnym i nieodprowadzających składek emerytalnych – odsetek tych, którzy nie słyszeli o propozycjach rządu, sięga 52%.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (278) przeprowadzono w dniach 4–11 lipca 2013 roku na liczącej 1005 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Osoby, które mają wyrobioną opinię o planowanych przez rząd zmianach, zdecydowanie częściej oceniają je krytycznie (40%), niż sądzą, że idą one we właściwym kierunku (9%). Negatywne oceny kierunku proponowanych zmian przeważają we wszystkich kategoriach społeczno-demograficznych, przy czym szczególnie krytyczni są mieszkańcy miast liczących ponad 500 tys. ludności (51%), osoby z wyższym wykształceniem (50%), a w grupach społeczno-zawodowych – kadra kierownicza i specjaliści (59%) oraz pracownicy administracyjno-biurowi (56%).

Wśród ubezpieczonych w OFE propozycje rządu źle ocenia niemal połowa (49%), a dobrze – zaledwie co dziesiąty (11%). Co niepokojące, także w tej grupie niemało osób (23%) deklaruje, że nie słyszało o zmianach.

Zarówno tych, którzy pozytywnie oceniają plany rządu, jak i tych, którzy mają do nich krytyczny stosunek, poprosiliśmy o uzasadnienie swoich opinii. Badani nie korzystali z gotowej kafeterii odpowiedzi, ale formułowali je samodzielnie.

Osoby uważające, że propozycje rządu idą w dobrym kierunku, odnosiły się najczęściej do funkcjonowania OFE, które – ich zdaniem – działają źle i powinny zostać zlikwidowane lub też ich działalność powinna zostać ograniczona. Wśród konkretnych zarzutów pod adresem OFE wymieniano przede wszystkim pobieranie przez nie zbyt wysokich prowizji i wysokie zarobki w OFE. Przywoływano najważniejszy argument podnoszony przez rząd – to, że działalność funduszy przyczynia się do narastania długu publicznego. Wyrażano również niepokój o finansowe wyniki działalności OFE, szczególnie w okresie słabszej koniunktury. Z drugiej strony zwolennicy planowanych zmian z aprobatą mówili o przeniesieniu pieniędzy do ZUS, uważając, że powinno być jedno źródło finansowania emerytur. Szczególnie często wyrażano nadzieję, że zmiany będą oznaczać wyższe świadczenia emerytalne (na ogół nie precyzując, czy chodzi o obecnych czy też o przyszłych emerytów). Ponadto formułowano przekonanie, że ZUS daje większą gwarancję wypłaty świadczeń emerytalnych w przyszłości.

Zwolennikom zmian podoba się także zakładana dobrowolność odprowadzania składek do OFE.

		CBOS
Dlaczego tak Pan(i) sądzi? Najczęstsze odpowiedzi osób uważających, że propozycje rządu idą w dobrym kierunku		N=93
Ogólniki i tautologie – ma być lepiej, zmiany są korzystne dla ludzi		11%
Ogólnie – potrzebne są zmiany		5%
Krytyczne uwagi na temat funkcjonowania OFE		
Złe opinie o funkcjonowaniu OFE – ogólnie, OFE powinny być zlikwidowane, od początku to był zły pomysł		10%
OFE pobierają zbyt duże prowizje, zbyt dużo zarabiają na ubezpieczonych		10%
Funkcjonowanie OFE przyczynia się do narastania długu publicznego, OFE generują zbyt duże koszty dla budżetu państwa		7%
Słabe wyniki OFE, spadająca wartość jednostek OFE w czasie kryzysu i niepewność dotycząca zysków OFE w przyszłości		5%
Zmiany będą korzystne dla członków OFE – ogólnie		2%
Pozytywne opinie o funkcjonowaniu ZUS		
Pieniądze wrócą do ZUS, powinno być jedno źródło finansowania emerytur – ogólnie		9%
Nadzieja na wyższe świadczenia emerytalne		13%
ZUS jest bezpieczniejszy, gwarancje wypłaty świadczeń przez ZUS		10%
Zasada dobrowolności, każdy sam powinien decydować o swoich pieniądzach		5%
Deklarowane zaufanie do rządu		2%
Trudno powiedzieć		8%

Osoby zaniepokojone poczynaniami rządu, twierdzące, że przedstawione przezeń propozycje idą w złym kierunku, zarzucały rządowi, że chce przejąć pieniądze z OFE, aby wypełnić dziurę budżetową. Często podkreślano przy tym, że rząd sięga po nie swoje pieniądze, po prywatne oszczędności obywateli, którzy mogą się czuć okradzeni. Wyrażano przy tym pozytywne opinie o funkcjonowaniu OFE, które wypracowują zyski i pomnażają pieniądze ubezpieczonych. Propozycje rządu interpretowano jako zmierzające do ograniczenia działalności, a nawet do likwidacji OFE, co w konsekwencji oznacza zaprzepaszczenie reformy emerytalnej z 1999 roku, która zakładała finansowanie emerytur z dwóch źródeł.

		CBOS
Dlaczego tak Pan(i) sądzi? Najczęstsze odpowiedzi osób uważających, że propozycje rządu idą w złym kierunku		N=401
Ogólniki i tautologie – niekorzystny kierunek zmian		6%
Zmiany zbyt małe, potrzebne bardziej zasadnicze zmiany w systemie emerytalnym		2%
Przejęcie przez rząd pieniędzy z OFE		
Rząd chce przejąć pieniądze z OFE - ogólnie		4%
Rząd zabiera pieniądze obywateli, sięga po <u>prywatne pieniądze</u> , ludzie zostali okradzeni przez rząd		11%
Rząd nie ma pieniędzy, chce wypełnić dziurę w budżecie, zasilić ZUS		8%
Pozytywne opinie o funkcjonowaniu OFE		
Likwidacja /ograniczenie działalności OFE, monopol ZUS, zaprzepaszczenie reformy emerytalnej z 1999 roku; powinny być dwa źródła finansowania emerytur		5%
Dobra ocena działalności OFE, pomnażają nasze pieniądze, wypracowują zyski		4%
Dziedziczenie pieniędzy z OFE		1%
Niekorzystne skutki zmian dla emerytów		
Zmiany niekorzystne dla przyszłych emerytów – ogólnie		4%
Niepewność dotycząca wypłat emerytur, brak gwarancji wypłat emerytur <u>w przyszłości</u> , ryzyko niewypłacalności ZUS		11%
Niepewność dotycząca wysokości przyszłych emerytur, niskie emerytury <u>w przyszłości</u>		5%
Narzekanie na obecne niskie emerytury, sytuacja emerytów nie poprawi się		5%
Zmiana zasad – zamieszanie i brak informacji		
Zmiana zasad funkcjonowania systemu, oszustwo, naruszenie zaufania obywateli do państwa		4%
Ogólnie: zamęt, chaos, zamieszanie		4%
Brak informacji, niedoinformowanie ludzi o zmianach		3%
Krytyczne uwagi o funkcjonowaniu OFE, powinny być zlikwidowane		6%
Krytyczne uwagi o wydłużeniu wieku emerytalnego		9%
Inne problemy mające wpływ na funkcjonowanie systemu emerytalnego, np. brak pracy dla młodych		3%
Trudno powiedzieć		5%

Niepokój przeciwników planowanych zmian budzą jednak przede wszystkim ich skutki dla przyszłych emerytów. Obawy dotyczą nie tylko wysokości przyszłych emerytur, ale także – nawet częściej – braku gwarancji wypłat emerytur w przyszłości w związku z ryzykiem niewypłacalności ZUS.

Część osób zwracała uwagę na niestabilność zasad funkcjonowania systemu emerytalnego, co – ich zdaniem – narusza zaufanie obywateli do państwa. Narzekano także na chaos i zamieszanie towarzyszące zmianom oraz brak dostatecznej informacji na temat proponowanych zmian.

Ponadto także wśród krytyków rządowych propozycji pojawiały się głosy osób negatywnie oceniających działalność OFE i postulujących ich likwidację.

Niektórzy odnosili się krytycznie do obowiązującej od 1 stycznia 2013 roku ustawy o stopniowym podwyższaniu wieku emerytalnego do jednakowego dla obu płci poziomu 67 lat.

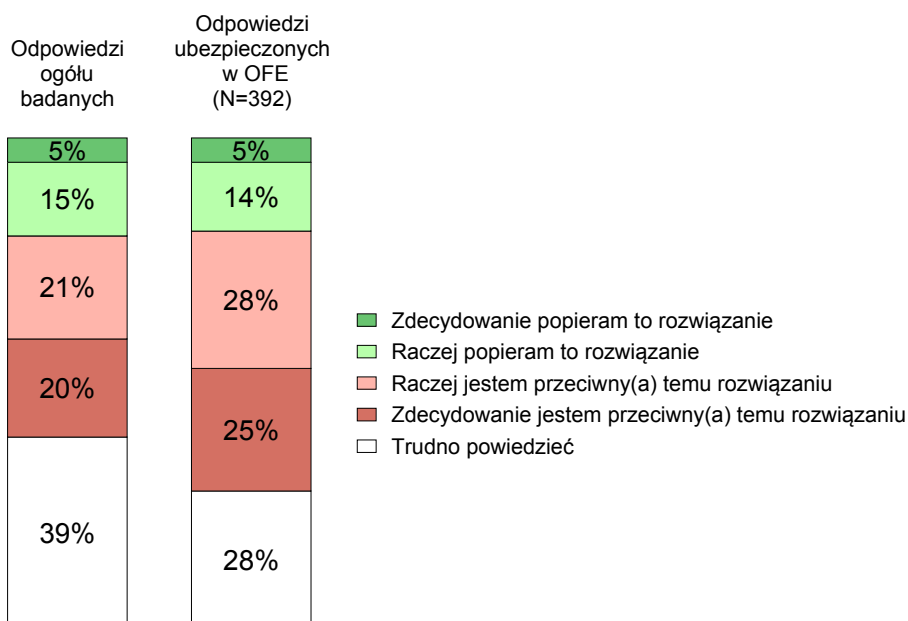
STOSUNEK DO KONKRETYCH PROPOZYCJI RZĄDU

Stosunek do konkretnych propozycji rządu zawartych w rządowym raporcie „Bezpieczeństwo dzięki zrównowazeniu” jest zróżnicowany. Można też zauważyć brak dostatecznej wiedzy pozwalającej w sposób bardziej rzeczowy ocenić przyjęte rekomendacje.

Rząd zaproponował, aby środki zgromadzone przez ubezpieczonego w OFE przez 10 lat przed wypłatą świadczenia były stopniowo (w wymiarze 1/10 kapitału rocznie) przenoszone do ZUS. Ma to zminimalizować ryzyko „złej daty”, związane z wahaniami na rynkach finansowych, a tym samym uchronić ubezpieczonego przed otrzymaniem niskiego świadczenia. Argumenty rządu raczej nie przekonują Polaków. Przeważająca część badanych (41%) jest przeciwna temu rozwiązaniu, popiera je tylko jedna piąta (20%). Wśród – przynajmniej teoretycznie – najbardziej zainteresowanych planowanymi zmianami, a więc wśród ubezpieczonych w OFE, sceptycyzm wobec propozycji rządu jest jeszcze bardziej widoczny: ponad połowa z nich (53%) sprzeciwia się stopniowemu przenoszeniu środków zgromadzonych w OFE do ZUS, popiera to rozwiązanie niespełna co piąty (19%).

Zwraca uwagę fakt, że wiele osób, także wśród odprowadzających składki do OFE, nie potrafi odnieść się do propozycji rządu.

RYS. 2. RZĄD ZAPROPONOWAŁ, ABY ŚRODKI ZGROMADZONE PRZEZ UBEZPIECZONEGO W OTWARTYM FUNDUSZU EMERYTALNYM (OFE) PRZEZ 10 LAT PRZED WYPŁATĄ ŚWIADCZENIA BYŁY STOPNIOWO PRZENOSZONE DO ZUS. CO PAN(I) O TYM SĄDZI?

Rozważana likwidacja nieakcyjnej części OFE wiązałaby się z zakazem inwestowania przez OFE w polskie papiery dłużne, co oznaczałoby wzrost ryzyka inwestycyjnego dla OFE i przyszłych emerytów. Ewentualny zakaz inwestowania przez fundusze emerytalne w polskie obligacje skarbowe także budzi raczej krytyczne reakcje społeczne. Przeciw temu rozwiązaniu jest 36% ogółu badanych i 45% ubezpieczonych w OFE. Popiera je odpowiednio: 19% i 21%. Kwestia ta wywołuje szczególnie dużo niepewności, o czym świadczy wysoki odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć”, także wśród ubezpieczonych w OFE.

Jak pokazują dotychczasowe wyniki naszych badań dotyczących opinii o systemie emerytalnym, wszelkie propozycje zwiększające możliwość wyboru dysponowania pieniędzmi zgromadzonymi przez ubezpieczonych w OFE spotykały się z przychylnym przyjęciem społecznym². Tak jest i tym razem. Rezygnację z konieczności przekazywania części składki emerytalnej do otwartego funduszu emerytalnego popiera 47% ogółu badanych i 56% ubezpieczonych w II filarze. Przeciw umożliwieniu ubezpieczonemu wyborowi, czy przekazywać całą składkę do ZUS czy też częściowo do ZUS, a częściowo do OFE, jest 21% ogółu badanych i 25% odprowadzających składki do OFE.

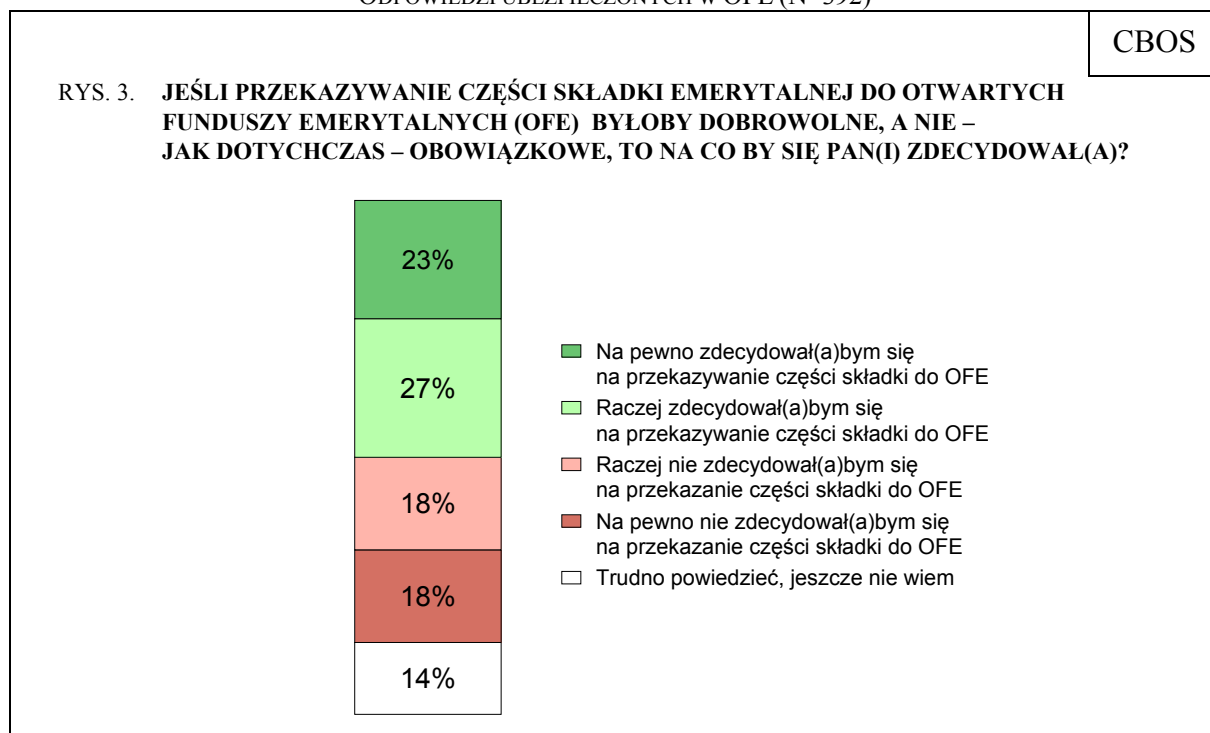
² Por. komunikat CBOS „Oceny proponowanych zmian w systemie emerytalnym”, marzec 2010 (oprac. B. Roguska).

Tabela 1

Rozważane są także inne zmiany w systemie emerytalnym. Co Pan(i) o nich sądzi ?	Odpowiedzi ogółu badanych	Odpowiedzi ubezpieczonych w OFE (N=392)
	w procentach	
Zakaz inwestowania przez otwarte fundusze emerytalne (OFE) w polskie obligacje skarbowe		
Zdecydowanie popieram to rozwiązanie	6	5
Raczej popieram to rozwiązanie	13	16
Raczej jestem przeciwny(a) temu rozwiązaniu	23	30
Zdecydowanie jestem przeciwny(a) temu rozwiązaniu	13	15
Trudno powiedzieć	45	34
Rezygnacja z konieczności przekazywania części składki emerytalnej do otwartego funduszu emerytalnego (OFE). Ubezpieczony miałby wybór, czy przekazywać całą składkę do ZUS czy też częściowo do ZUS, a częściowo do OFE		
Zdecydowanie popieram to rozwiązanie	15	17
Raczej popieram to rozwiązanie	32	39
Raczej jestem przeciwny(a) temu rozwiązaniu	11	14
Zdecydowanie jestem przeciwny(a) temu rozwiązaniu	10	11
Trudno powiedzieć	32	19

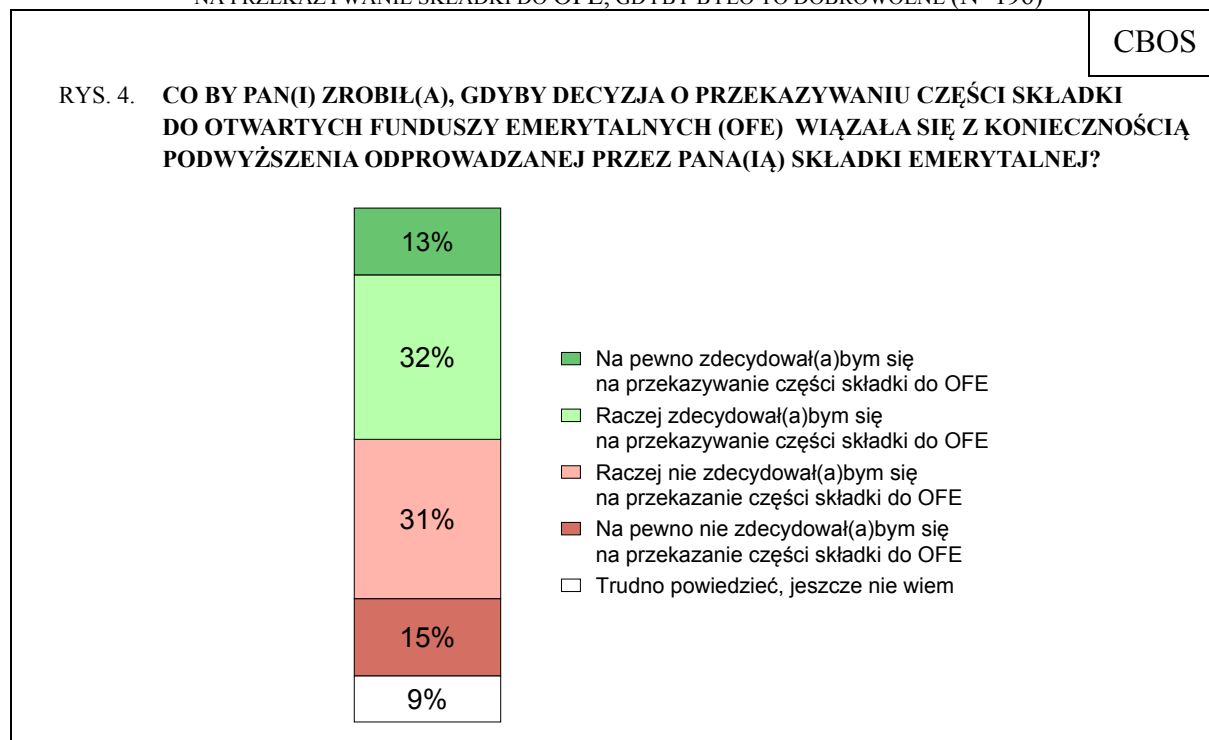
Ubezpieczonych w OFE zapytaliśmy, jaką decyzję podjęliby, gdyby przekazywanie części składki emerytalnej do funduszu było dobrowolne. Połowa z nich deklaruje, że nadal chciałaby ją odprowadzać do OFE (23% jest pewnych tej decyzji). Więcej niż jedna trzecia (36%) twierdzi, że nie zdecydowałaby się na to.

ODPOWIEDZI UBEZPIECZONYCH W OFE (N=392)

Jeden z wariantów przedstawionych przez rząd zakłada dodatkową składkę przekazywaną do OFE przez ubezpieczonego. Ewentualne podwyższenie tej składki wyraźnie zniechęca do ubezpieczenia się w II filarze. W przypadku wyższej składki emerytalnej swoją decyzję o ubezpieczeniu w OFE podtrzymałoby 45% zainteresowanych pozostaniem w II filarze, tj. 22% ogółu ubezpieczonych w OFE.

ODPOWIEDZI UBEZPIECZONYCH W OFE, KTÓRZY ZADEKLAROWALI, ŻE ZDECYDOWALIBY SIĘ NA PRZEKAZYWANIE SKŁADKI DO OFE, GDYBY BYŁO TO DOBROWOLNE (N=196)

KTO SKORZYSTA NA ZMIANACH?

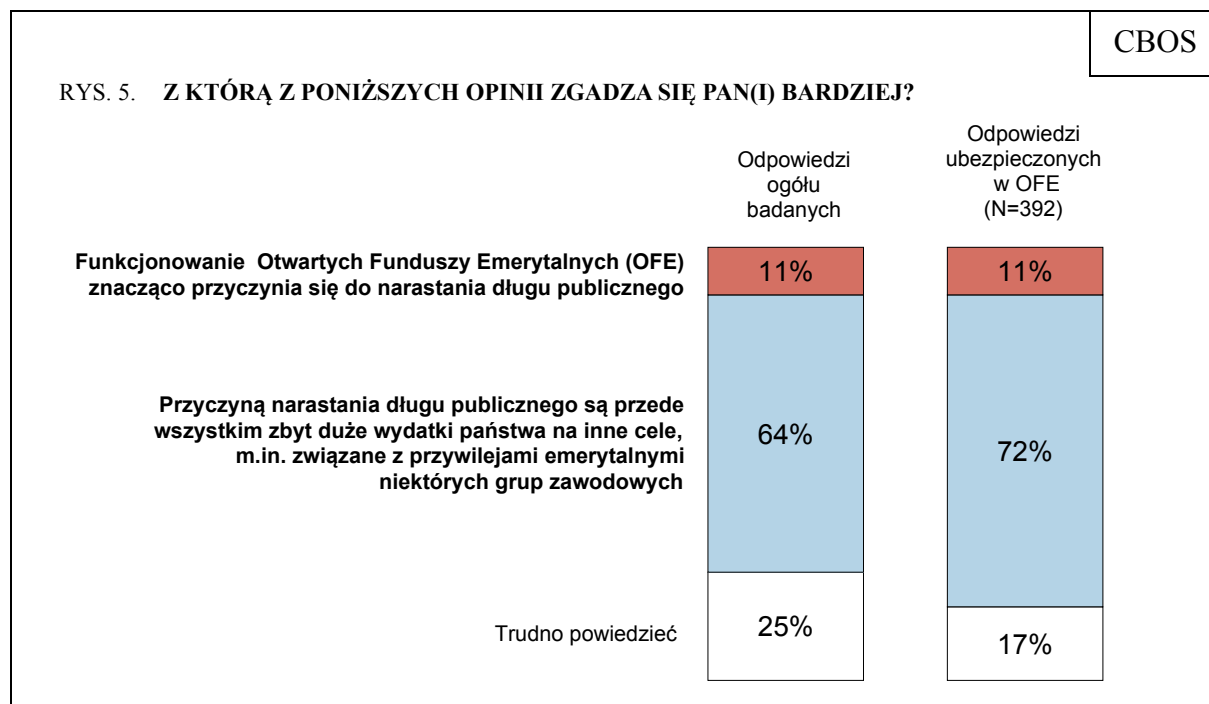
W społecznej ocenie proponowane przez rząd zmiany będą korzystne dla bieżących finansów państwa. Świadomość tego ma 47% ogółu badanych i 53% ubezpieczonych w II filarze. Jednocześnie ponad dwie piąte ogółu (42%) i ponad połowa odprowadzających składki do OFE (52%) uważa, że jeśli propozycje rządu wejdą w życie, to stracą na tym ubezpieczeniu w OFE. Duży odsetek ogółu ankietowanych, a także tych, których planowane zmiany będą bezpośrednio dotyczyć, nie potrafi ocenić ich skutków dla bieżących finansów państwa oraz dla ubezpieczonych w OFE.

Tabela 2

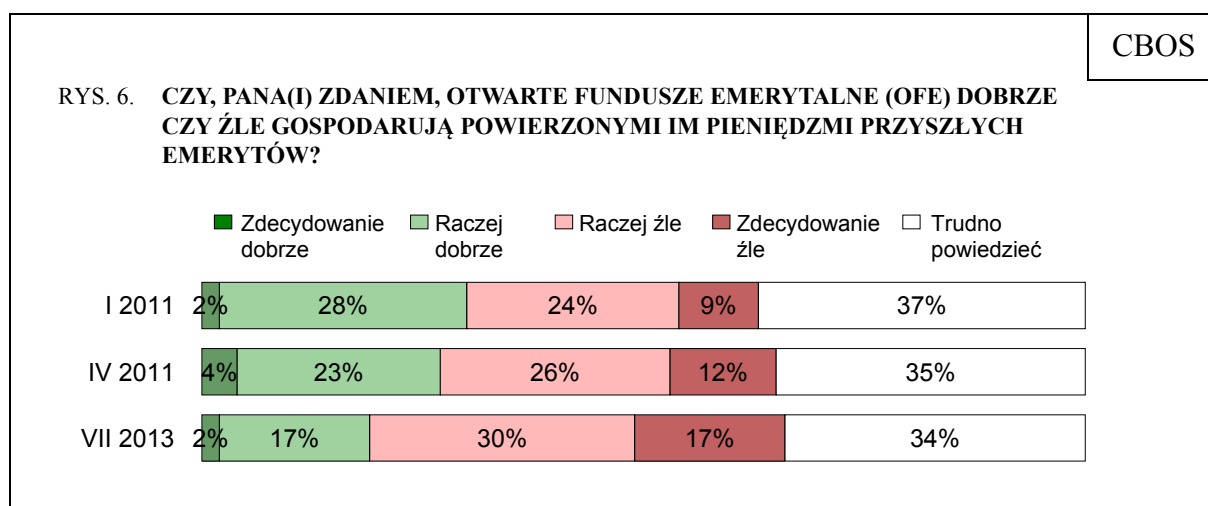
Czy proponowane przez rząd zmiany w systemie emerytalnym dotyczące działalności otwartych funduszy emerytalnych (OFE) będą korzystne czy też niekorzystne:	Odpowiedzi ogółu badanych	Odpowiedzi ubezpieczonych w OFE (N=392)
	w procentach	
– dla bieżących finansów państwa		
Zdecydowanie korzystne	15	18
Raczej korzystne	32	35
Raczej niekorzystne	10	13
Zdecydowanie niekorzystne	3	3
Trudno powiedzieć	40	31
– dla ubezpieczonych w OFE		
Zdecydowanie korzystne	2	2
Raczej korzystne	13	15
Raczej niekorzystne	29	37
Zdecydowanie niekorzystne	13	15
Trudno powiedzieć	43	31

OPINIE O DZIAŁALNOŚCI OFE

Jedną z głównych przesłanek planowanych zmian w systemie emerytalnym jest konieczność ograniczenia narastania długu publicznego. Do jego wzrostu przyczynia się m.in. funkcjonowanie otwartych funduszy emerytalnych. Oponenci rządu twierdzą jednak, że dług publiczny należy redukować raczej poprzez ograniczenie wydatków państwa na inne cele, np. związane z przywilejami emerytalnymi niektórych grup zawodowych. Opinię tę podziela większość dorosłych Polaków (64%), a także większość ubezpieczonych w OFE (72%).

Mimo generalnie raczej krytycznego stosunku do rządowych propozycji zmian w systemie emerytalnym, Polacy nie są zadowoleni z pracy otwartych funduszy emerytalnych. Działalność OFE jest bowiem oceniana raczej negatywnie i, co więcej, w ciągu ostatnich dwóch lat wyraźnie się pogorszyła. Obecnie blisko połowa badanych (47%, od kwietnia 2011 roku wzrost o 9 punktów) uważa, że OFE źle gospodarują powierzonymi im pieniędzmi przyszłych emerytów, a tylko niespełna jedna piąta (19%, spadek o 8 punktów) jest zdania, że robią to dobrze.

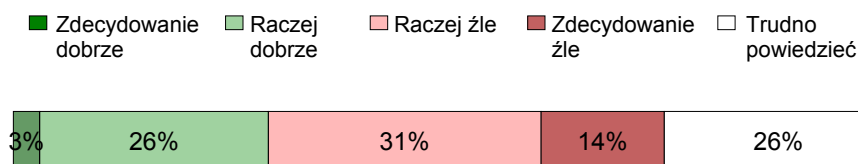
Wydaje się, że na pogorszenie się ocen działania OFE mogło mieć wpływ złe przyjęcie zgłoszonej przez Izbę Gospodarczą Towarzystw Emerytalnych propozycji wypłat programowanych, zakładających przekazywanie zgromadzonych oszczędności emerytalnych w ratach miesięcznych przez z góry określony okres, co kłóci się z ideą emerytury jako dożywotniego świadczenia. Istotne znaczenie ma też zapewne niekorzystny klimat wokół OFE – nasilająca się ostatnio krytyka ich działalności nie tylko ze strony rządu, ale też części ekonomistów.

W ocenie działalności otwartych funduszy emerytalnych ubezpieczeni w OFE są mniej krytyczni niż ogół badanych, choć także wśród nich więcej jest niezadowolonych niż zadowolonych z tego, jak gospodarują one powierzonymi im pieniędzmi (45% wobec 29%).

ODPOWIEDZI UBEZPIECZONYCH W OFE (N=392)

CBOS

RYS. 7. CZY, PANA(I) ZDANIEM, OTWARTE FUNDUSZE EMERYTALNE (OFE) DOBRZE CZY ŹLE GOSPODARUJĄ POWIERZONYMI IM PIENIĘDZMI PRZYSZŁYCH EMERYTÓW?

Pogorszenie opinii o otwartych funduszach emerytalnych widoczne jest także w ocenach różnych aspektów działalności ZUS i OFE. Co jednak istotne, gorsze opinie o OFE nie wiążą się z poprawą wiarygodności ZUS, ale raczej, jak się wydaje, z utrwaleniem się negatywnego wizerunku systemu emerytalnego w Polsce i brakiem wiary w to, że może on funkcjonować efektywnie.

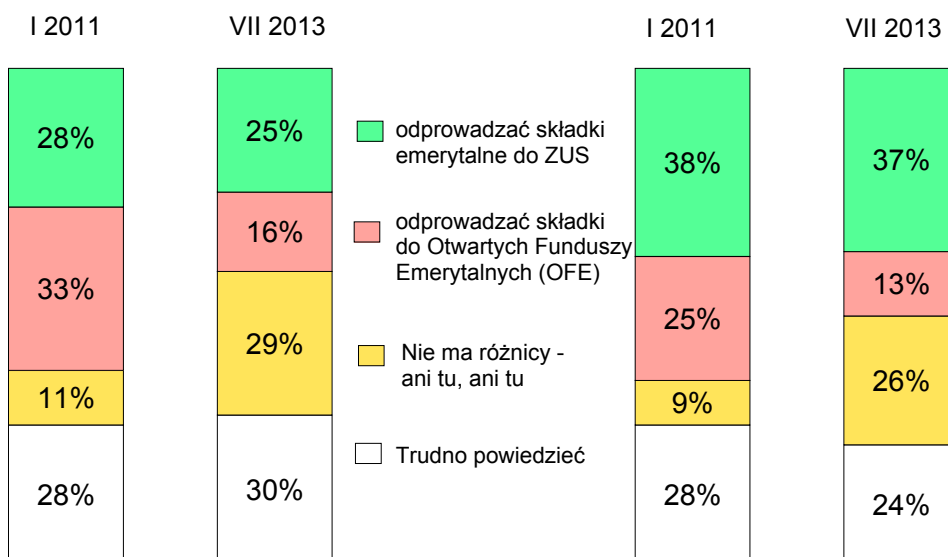
Ponad dwa lata temu nieco więcej osób uważało, że – biorąc pod uwagę wysokość przyszłej emerytury – bardziej opłaca się odprowadzać składki do otwartych funduszy emerytalnych niż do ZUS. Obecnie więcej osób wskazuje w tym kontekście na ZUS (25%, o 3 punkty mniej niż w styczniu 2011 roku) niż na OFE (jedynie 16%, o 17 punktów mniej niż poprzednio). Bardzo wyraźnie wzrósł odsetek badanych niedostrzegających w tym względzie różnicy między OFE i ZUS (z 11% do 29%).

Jeśli chodzi o ocenę bezpieczeństwa zgromadzonych środków, tj. gwarancję wypłaty w przyszłości świadczeń emerytalnych, na przewagę ZUS wskazuje 37% badanych, a na OFE – jedynie 13% (o 12 punktów mniej niż w 2011 roku). Z 9% do 26% wzrosła liczba osób niedostrzegających różnicy między OFE i ZUS.

RYS. 8. JAK PAN(I) OCENIA, CZY BIORĄC POD UWAGĘ

WYSOKOŚĆ PRZYSZLEJ EMERYTURY
BARDZIEJ OPLACA SIĘ:

BEZPIECZEŃSTWO ZGROMADZONYCH
ŚRODKÓW, T.J. GWARANCJĘ ICH WYPŁATY
W PRZYSZŁOŚCI BARDZIEJ OPLACA SIĘ:

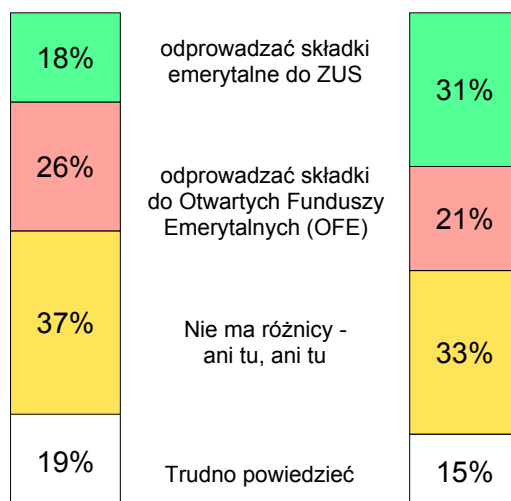

Opinie ubezpieczonych w II filarze nieco różnią się od ocen ogółu dorosłych Polaków. Generalnie nieco lepiej niż ogół badanych skłonni są oni oceniać OFE, a nieco gorzej ZUS. Ich zdaniem, biorąc pod uwagę wysokość przyszłej emerytury, bardziej oplaca się odprowadzać składki do OFE (26%) niż do ZUS (18%). Za bardziej bezpieczne uznają natomiast płacenie składek do ZUS (31%) niż do OFE (21%). Duża część ubezpieczonych w II filarze nie dostrzega różnicy między OFE i ZUS – zarówno ze względu na wysokość przyszłej emerytury, jak i gwarancję jej wypłaty w przyszłości.

RYS. 9. JAK PAN(I) OCENIA, CZY BIORĄC POD UWAGĘ

**WYSOKOŚĆ PRZYSZLEJ EMERYTURY
BARDZIEJ OPLACA SIĘ:**

**BEZPIECZEŃSTWO ZGROMADZONYCH
ŚRODKÓW, T.J. GWARANCJĘ ICH WYPŁATY
W PRZYSZŁOŚCI BARDZIEJ OPLACA SIĘ:**

OCZEKIWANIA CO DO WYSOKOŚCI PRZYSZŁYCH EMERYTUR

Coraz więcej Polaków ma świadomość, że w przyszłości wysokość świadczeń emerytalnych w stosunku do zarobków będzie maleć. Proporcjonalnie niższych emerytur w przyszłości spodziewa już ponad połowa badanych (56%), w tym jedna trzecia (33%) uważa, że wysokość przyszłych emerytur w relacji do zarobków będzie zdecydowanie niższa niż obecnie. Tylko co dziesiąty respondent (10%) jest optymistą i sądzi, że wysokość emerytur w stosunku do zarobków będzie rosnąć.

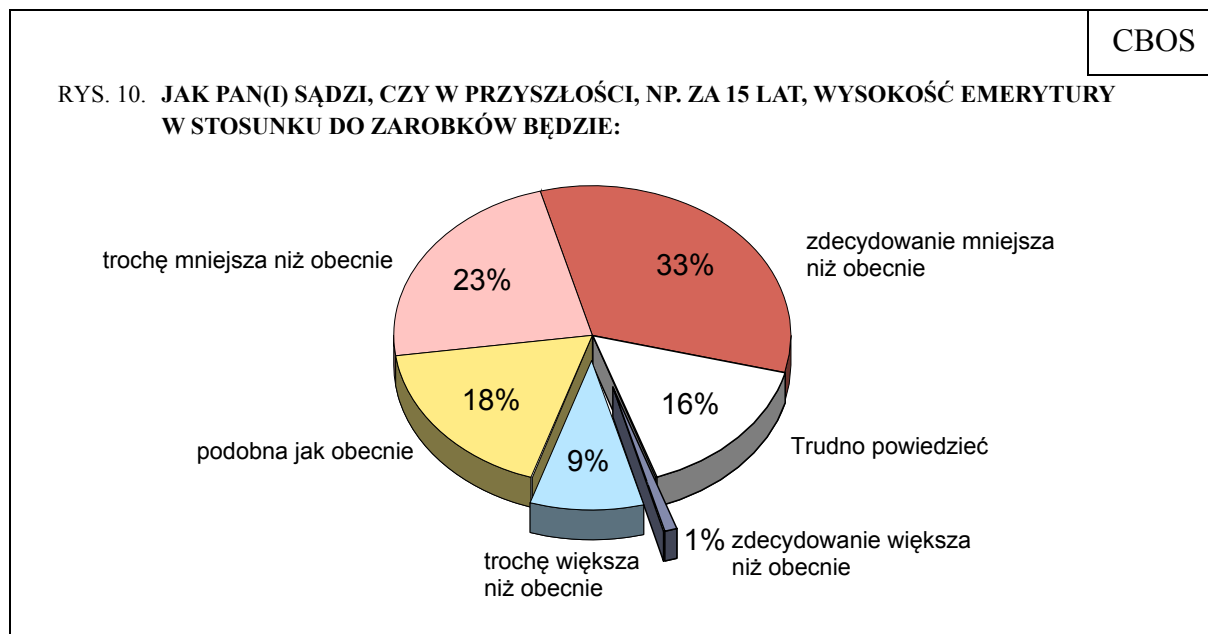

Tabela 3

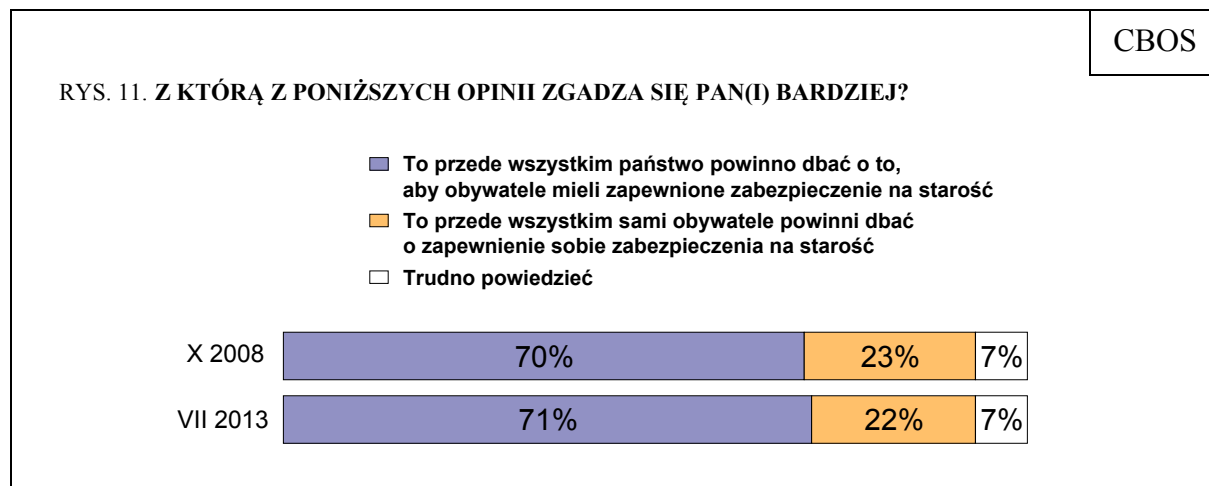
Jak Pan(i) sądzi, czy w przyszłości, np. za 15 lat, wysokość emerytury w stosunku do zarobków będzie:	Wskazania respondentów według terminów badań				
	VI 1998	VI 2000	X 2008	II 2010	VII 2013
	w procentach				
– mniejsza niż obecnie	8	21	46	48	56
– podobna jak obecnie	26	30	22	21	18
– większa niż obecnie	37	20	15	11	10
Trudno powiedzieć	30	29	17	20	16

Świadomość, że relacja między wysokością świadczeń emerytalnych a wysokością zarobków będzie niekorzystna dla przyszłych emerytów, jest tym częstsza, im wyższe wykształcenie badanych. Stosunkowo najwięcej optymistów jest wśród ludzi młodych (17%), szczególnie uczniów i studentów (25%), choć także oni częściej spodziewają się względnego pogorszenia sytuacji przyszłych emerytów.

OPINIE NA TEMAT SYSTEMU EMERYTALNEGO

Historia ubezpieczeń społecznych w nowoczesnym rozumieniu nie jest długa, sięga bowiem końca XIX wieku. Przekonanie, że państwo powinno troszczyć się o to, aby obywatele mieli zapewnione zabezpieczenie na starość, jest dziś rzadko kwestionowane. Z drugiej jednak strony wobec rosnącej niewydolności systemów emerytalnych coraz częściej podkreśla się, że obywatele powinni w większym stopniu niż dotychczas planować swoją przyszłość.

Większość Polaków (71%) uważa, że zapewnienie obywatelom zabezpieczenia na starość to zadanie państwa. Nieco ponad jedna piąta (22%) jest zdania, że to przede wszystkim sami obywatele powinni zadbać o godną starość dla siebie.

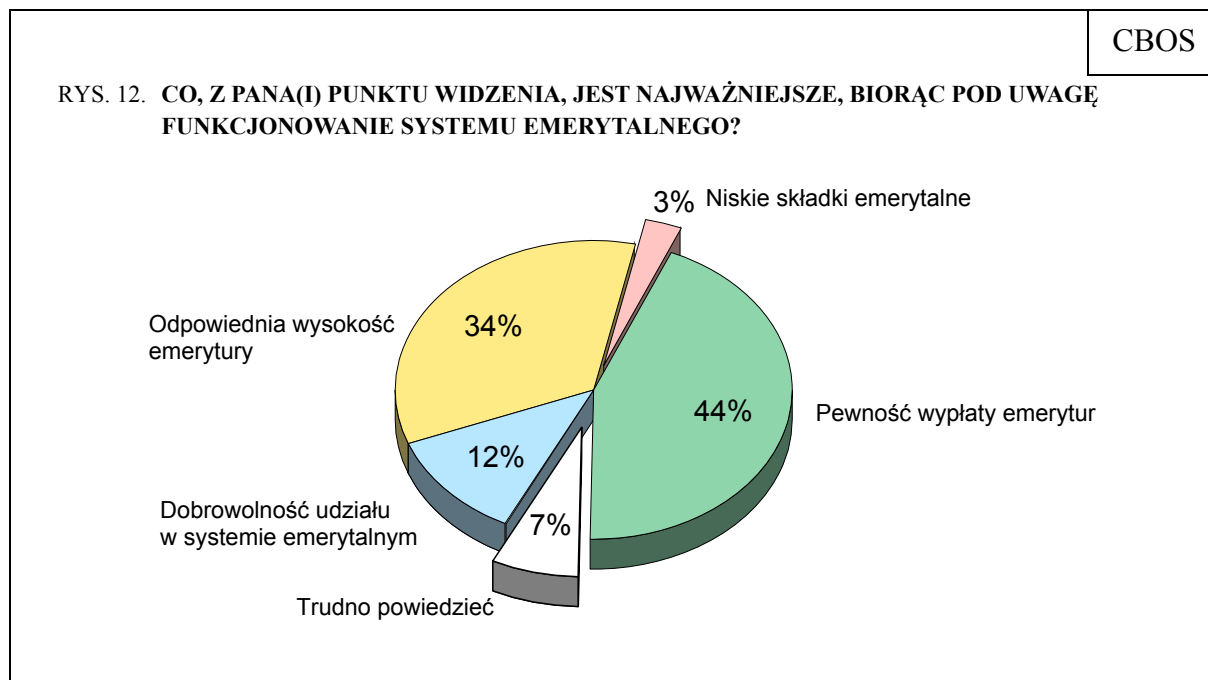

Dominujący w skali całego społeczeństwa pogląd, że to przede wszystkim państwo powinno troszczyć się o to, aby obywatele mieli zabezpieczenie na starość, traci na popularności wśród mieszkańców dużych miast oraz osób o wyższym statusie społeczno-ekonomicznym. Stosunkowo najczęściej skłonni są oni podkreślać indywidualną odpowiedzialność za własną przyszłość. Przeświadczenie, że odpowiedzialność za zapewnienie sobie zabezpieczenia na starość spoczywa przede wszystkim na samych obywatelach, wyraża 32% mieszkańców miast liczących ponad 500 tys. ludności, 41% osób z wyższym wykształceniem i 31% badanych o miesięcznych dochodach *per capita* powyżej 1500 zł. W grupach społeczno-zawodowych pogląd ten najczęściej podzielają kadra kierownicza i specjaliści oraz właściciele firm (po 45%).

Tabela 4

Wykształcenie	Z którą z poniższych opinii zgadza się Pan(i) bardziej?		
	To przede wszystkim sami obywatele powinni dbać o zapewnienie sobie zabezpieczenia na starość	To przede wszystkim państwo powinno dbać o to, aby obywatele mieli zapewnione zabezpieczenie na starość	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Podstawowe	13	79	8
Zasadnicze zawodowe	16	79	5
Średnie	20	72	8
Wyższe	41	51	8

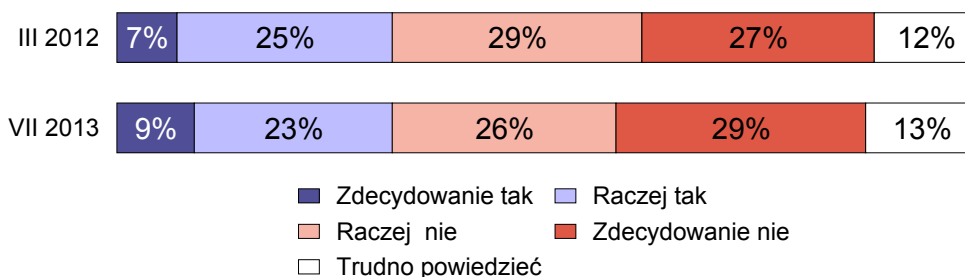
W opinii społecznej najważniejsza dla oceny funkcjonowania systemu emerytalnego jest pewność wypłaty emerytur (44%) i, w drugiej kolejności, odpowiednia wysokość świadczeń emerytalnych (34%). Zdecydowanie mniej osób za najważniejszą uznało dobrowolność udziału w systemie emerytalnym (12%), a tylko nieliczni (3%) – niskie składki.

Co jakiś czas powraca kwestia tzw. emerytur obywatelskich lub emerytur państwowych. Rozwiązanie to polega na tym, że państwo gwarantuje każdemu obywatelowi minimalną emeryturę na bardzo niskim poziomie. Obywatele sami dbają o dodatkowe zabezpieczenie na starość. Zwolennicy tego rozwiązania najchętniej przywołują przykład Kanady, ale także innych krajów, takich jak Szwecja, Holandia czy Australia, w których funkcjonują podobne rozwiązania. Wśród zalet systemu emerytalnego wzorowanego na rozwiązaniach kanadyjskich wymienia się m.in. jego prostotę i niskie koszty, podkreśla się też jego pozytywny wpływ na gospodarkę w związku z mniejszym opodatkowaniem pracy.

Mimo problemów związanych z funkcjonowaniem w Polsce systemu emerytalnego propozycja wprowadzenia emerytur obywatelskich, gwarantowanych przez państwo, nie znajdowała dotychczas i nie znajduje obecnie szerszego poparcia społecznego. Rozwiązanie to podoba się niespełna jednej trzeciej dorosłych Polaków (32%), natomiast większość (55%) jest mu niechętna.

RYS. 13. MÓWI SIĘ CZASEM O TZW. EMERYTURACH OBYWATELSKICH. ROZWIĄZANIE TO POLEGA NA TYM, ŻE PAŃSTWO GWARANTUJE KAŻDEMU OBYWATELOWI MINIMALNĄ EMERYTURĘ NA BARDZO NISKIM, MINIMALNYM POZIOMIE. OBYWATELE SAMI DBAJĄ O DODATKOWE ZABEZPIECZENIE NA STAROŚĆ. CZY PODOBA SIĘ PANU(I) TO ROZWIĄZANIE?

Wprawdzie stosunek do tzw. emerytur obywatelskich jest w przeważającej mierze negatywny, ale w niektórych grupach społeczno-demograficznych mają one dość duże grono zwolenników. Wprowadzenie systemu gwarantującego przez państwo minimalną emeryturę stosunkowo najczęściej popierają mieszkańcy największych miast (47%), osoby najlepiej wykształcone i sytuowane – z wyższym wykształceniem (49%), o miesięcznych dochodach *per capita* powyżej 1500 zł (45%). W grupach społeczno-zawodowych są to kadra kierownicza i specjaliści (58%) oraz właściciele firm (57%).

★

★

★

Zrozumiałe jest, że nie wszyscy mają wiedzę pozwalającą merytorycznie ocenić propozycje zmian w systemie emerytalnym, tym bardziej że w tej kwestii również ekonomiści nie są jednomyślni. Jednak to nie niedostatek wiedzy o funkcjonowaniu systemu emerytalnego jest najbardziej niepokojącym wynikiem badania. Niepokoi przede wszystkim fakt, że to, co dzieje się w ostatnim okresie wokół OFE, może pogłębiać brak zaufania do państwa i jego instytucji, a także do podmiotów rynku emerytalnego. Niezależnie od oceny konkretnych propozycji zawartych w rządowym raporcie (w tym pozytywnych reakcji na zakładaną dobrowolność udziału w części kapitałowej systemu emerytalnego), Polacy

nie wierzą, że rząd w swoich działaniach kieruje się dobrem przyszłych emerytów. Ich zdaniem działania rządu mają na celu przede wszystkim poprawę bieżącej sytuacji finansowej państwa. Zgodnie z duchem reformy emerytalnej z 1999 roku, ubezpieczeni w OFE traktują składki odprowadzane do funduszy jako własne oszczędności na starość, którymi państwo nie powinno dysponować.

Krytyczna ocena propozycji rządu i intencji jego działania nie jest podyktowana zadowoleniem z działalności otwartych funduszy emerytalnych. Przeciwnie – ich wiarygodność jest niska, w ciągu ostatnich kilku lat bardzo się obniżyła.

Przeprowadzanym i planowanym zmianom w systemie emerytalnym towarzyszy narastanie obaw dotyczących nie tylko wysokości przyszłych emerytur, ale także gwarancji wypłat emerytur w przyszłości.

Opracowała
Beata ROGUSKA

A N E K S

Tabela 1

		Niedawno rząd przedstawił propozycje zmian w systemie emerytalnym, dotyczące funkcjonowania otwartych funduszy emerytalnych (OFE). Co Pan(i) sądzi o proponowanych zmianach? Czy, Pana(i) zdaniem, propozycje rządu idą w dobrym czy też w złym kierunku?				Liczba osób
		W dobrym kierunku	W złym kierunku	W ogóle nie słyzałe(a)m o planowanych zmianach	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		9	40	29	22	997
Płeć	Mężczyźni	11	41	27	20	482
	Kobiety	8	40	30	23	515
Wiek	18-24 lata	4	27	52	18	117
	25-34	9	44	30	17	203
	35-44	10	47	26	18	169
	45-54	13	49	17	21	165
	55-64	13	41	23	23	173
	65 lat i więcej	6	30	30	33	169
Miejsce zamieszkania	Wieś	9	36	36	19	395
	Miasto do 19 999	6	38	28	28	156
	20 000 - 99 999	10	43	23	24	190
	100 000 - 499 999	12	43	24	21	160
	500 000 i więcej mieszk.	12	51	18	19	97
Wykształcenie	Podstawowe	6	31	34	29	213
	Zasadnicze zawodowe	9	39	30	23	251
	Średnie	10	42	29	19	335
	Wyższe	13	50	21	17	198
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	11	59	18	13	96
	Średni personel, technicy	7	34	34	25	35
	Pracownicy adm.-biurowi	7	56	20	17	80
	Pracownicy usług	14	39	34	13	65
	Robotnicy wykwalifikowani	10	42	25	23	105
	Robotnicy niewykwalifik.	17	43	24	16	53
	Rolnicy	11	35	34	20	65
	Pracujący na własny rach.	9	44	22	25	47
Bierni zawodowo	Renciści	9	39	30	22	66
	Emeryci	6	34	29	31	194
	Uczniowie i studenci	1	18	57	23	58
	Bezrobotni	12	42	25	22	78
	Gospodynie domowe i inni	14	34	35	17	56
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	12	48	23	18	135
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	11	46	21	22	112
	sekt. pryw. poza rolnict.	8	46	28	17	236
	prywatnym gosp. rolnym	12	33	32	22	66
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	5	44	37	14	135
	501-750	10	41	32	17	120
	751-1000	11	43	29	18	140
	1001-1500	9	39	30	23	177
	Powyżej 1500 zł	14	43	22	21	167
Ocena własnych war. mater.	Złe	5	45	31	20	160
	Średnie	10	40	27	24	432
	Dobre	10	40	30	20	405
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	9	41	28	22	61
	Raz w tygodniu	9	40	27	24	450
	1-2 razy w miesiącu	9	40	30	21	161
	Kilka razy w roku	10	41	29	20	204
	W ogóle nie uczestniczy	11	42	32	16	121
Poglądy polityczne	Lewica	17	37	27	19	137
	Centrum	8	43	28	20	374
	Prawica	10	47	22	21	264
	Trudno powiedzieć	6	29	39	26	222

Tabela 2

		Rząd zaproponował, aby środki zgromadzone przez ubezpieczonego w Otwartym Funduszu Emerytalnym (OFE) przez 10 lat przed wypłatą świadczenia były stopniowo przenoszone do ZUS. Co Pan(i) o tym sądzi?			Liczba osób
		Popieram to rozwiązanie	Jestem przeciwny(a) temu rozwiązaniu	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		20	41	39	996
Płeć	Mężczyźni	22	44	34	481
	Kobiety	18	39	43	515
Wiek	18-24 lata	16	39	45	117
	25-34	16	54	30	203
	35-44	17	50	33	171
	45-54	25	43	32	165
	55-64	24	36	39	171
	65 lat i więcej	22	22	57	169
Miejsce zamieszkania	Wieś	21	36	42	393
	Miasto do 19 999	19	42	39	155
	20 000 - 99 999	19	41	40	192
	100 000 - 499 999	18	47	35	159
	500 000 i więcej mieszk.	20	52	27	98
Wykształcenie	Podstawowe	22	30	48	213
	Zasadnicze zawodowe	22	36	42	251
	Średnie	19	42	39	335
	Wyższe	17	59	24	197
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	17	61	22	96
	Średni personel, technicy	8	52	40	35
	Pracownicy adm.-biurowi	13	54	33	80
	Pracownicy usług	29	37	33	65
	Robotnicy wykwalifikowani	23	48	29	105
	Robotnicy niewykwalifik.	26	41	33	53
	Rolnicy	21	35	44	65
	Pracujący na własny rach.	14	54	33	47
Bierni zawodowo	Renciści	23	38	39	64
	Emeryci	22	25	53	193
	Uczniowie i studenci	13	36	51	59
	Bezrobotni	20	39	41	79
	Gospodynie domowe i inni	19	40	41	56
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	20	44	36	135
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	17	56	27	112
	sekt. pryw. poza rolnict.	19	52	29	236
	prywatnym gosp. rolnym	25	34	41	66
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	13	46	41	136
	501-750	33	35	31	120
	751-1000	24	42	33	141
	1001-1500	20	42	39	176
	Powyżej 1500 zł	21	46	33	167
Ocena własnych war. mater.	Złe	22	39	39	159
	Średnie	18	41	41	433
	Dobre	21	43	36	404
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	20	33	48	61
	Raz w tygodniu	20	40	40	448
	1-2 razy w miesiącu	20	38	42	161
	Kilka razy w roku	21	43	36	204
	W ogóle nie uczestniczy	17	53	30	123
Poglądy polityczne	Lewica	29	38	33	139
	Centrum	17	49	34	375
	Prawica	26	41	33	263
	Trudno powiedzieć	12	31	57	219

Tabela 3

		Rozważane są także inne zmiany w systemie emerytalnym. Co Pan(i) sądzi o rezygnacji z konieczności przekazywania części składki emerytalnej do Otwartego Funduszu Emerytalnego (OFE). Ubezpieczony miałby wybór, czy przekazywać całą składkę do ZUS czy też częściowo do ZUS, a częściowo do OFE			Liczba osób
		Popieram to rozwiązanie	Jestem przeciwny(a) temu rozwiązaniu	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		47	21	32	990
Płeć	Mężczyźni	48	23	29	481
	Kobiety	45	19	35	509
Wiek	18-24 lata	48	20	32	116
	25-34	55	24	22	203
	35-44	48	27	25	169
	45-54	56	20	24	164
	55-64	43	23	34	169
	65 lat i więcej	29	13	58	169
Miejsce zamieszkania	Wieś	44	20	36	391
	Miasto do 19 999	47	23	30	155
	20 000 - 99 999	47	21	31	188
	100 000 - 499 999	43	22	35	158
	500 000 i więcej mieszk.	62	21	17	98
Wykształcenie	Podstawowe	32	20	48	212
	Zasadnicze zawodowe	43	22	35	248
	Średnie	52	19	30	333
	Wyższe	57	26	17	197
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	54	32	14	96
	Średni personel, technicy	56	19	25	35
	Pracownicy adm.-biurowi	47	25	28	80
	Pracownicy usług	56	20	24	65
	Robotnicy wykwalifikowani	52	24	23	103
	Robotnicy niewykwalifik.	43	27	29	52
	Rolnicy	42	17	41	65
	Pracujący na własny rach.	57	23	20	47
Bierni zawodowo	Renciści	45	20	35	65
	Emeryci	32	16	53	191
	Uczniowie i studenci	53	16	31	59
	Bezrobotni	47	22	32	77
	Gospodynie domowe i inni	51	14	35	55
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	53	23	24	135
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	47	29	24	112
	sekt. pryw. poza rolnict.	53	25	22	235
	prywatnym gosp. rolnym	44	19	37	66
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	42	25	32	135
	501-750	44	25	31	118
	751-1000	49	24	28	140
	1001-1500	45	20	34	176
	Powyżej 1500 zł	51	24	25	167
Ocena własnych war. mater.	Złe	40	26	33	159
	Średnie	43	22	36	429
	Dobre	53	18	28	403
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	45	18	37	60
	Raz w tygodniu	45	20	35	448
	1-2 razy w miesiącu	49	18	32	161
	Kilka razy w roku	51	20	28	200
	W ogóle nie uczestniczy	43	30	27	121
Poglądy polityczne	Lewica	54	21	25	136
	Centrum	48	25	27	373
	Prawica	49	22	29	263
	Trudno powiedzieć	36	15	50	218

Tabela 4

		Czy proponowane przez rząd zmiany w systemie emerytalnym dotyczące działalności Otwartych Funduszy Emerytalnych (OFE) będą korzystne czy też niekorzystne dla ubezpieczonych w OFE?			Liczba osób
		Korzystne	Niekorzystne	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		15	42	43	996
Płeć	Mężczyźni	18	45	37	482
	Kobiety	13	39	48	513
Wiek	18-24 lata	22	34	43	117
	25-34	17	51	33	203
	35-44	13	46	42	171
	45-54	23	44	33	165
	55-64	11	47	42	170
	65 lat i więcej	9	28	63	169
Miejsce zamieszkania	Wieś	14	38	48	393
	Miasto do 19 999	15	45	40	154
	20 000 - 99 999	18	40	42	193
	100 000 - 499 999	17	47	36	158
	500 000 i więcej mieszk.	13	54	33	98
Wykształcenie	Podstawowe	17	31	51	214
	Zasadnicze zawodowe	13	38	49	250
	Średnie	16	46	38	335
	Wyższe	15	54	31	197
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	16	56	28	96
	Średni personel, technicy	17	49	34	35
	Pracownicy adm.-biurowi	11	61	28	80
	Pracownicy usług	20	41	39	65
	Robotnicy wykwalifikowani	19	49	32	105
	Robotnicy niewykwalifik.	17	38	45	53
	Rolnicy	11	33	56	65
	Pracujący na własny rach.	11	52	37	47
Bierni zawodowo	Renciści	15	46	39	65
	Emeryci	10	32	58	193
	Uczniowie i studenci	22	28	51	59
	Bezrobotni	17	42	41	79
	Gospodynie domowe i inni	26	29	45	55
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	16	46	39	135
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	14	56	29	112
	sekt. pryw. poza rolnict.	15	51	34	236
	prywatnym gosp. rolnym	14	33	53	66
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	15	42	44	137
	501-750	23	43	34	117
	751-1000	18	47	35	141
	1001-1500	18	41	40	176
	Powyżej 1500 zł	11	48	40	168
Ocena własnych war. mater.	Złe	15	39	47	159
	Średnie	13	43	44	432
	Dobre	18	43	39	405
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	17	38	45	60
	Raz w tygodniu	16	38	46	448
	1-2 razy w miesiącu	10	41	49	161
	Kilka razy w roku	17	52	31	204
	W ogóle nie uczestniczy	17	45	39	123
Poglądy polityczne	Lewica	17	47	36	138
	Centrum	16	44	40	375
	Prawica	16	43	41	264
	Trudno powiedzieć	13	36	51	219

Tabela 5

		Z którą z poniższych opinii zgadza się Pan(i) bardziej?			Liczba osób
		Funkcjonowanie Otwartych Funduszy Emerytalnych (OFE) znacząco przyczynia się do narastania długu publicznego	Przyczyną narastania długu publicznego są przede wszystkim zbyt duże wydatki państwa na inne cele, m.in. związane z przywilejami emerytalnymi niektórych grup zawodowych	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		11	64	25	992
Płeć	Mężczyźni	14	62	24	481
	Kobiety	9	65	26	511
Wiek	18-24 lata	18	57	25	117
	25-34	11	74	15	202
	35-44	11	72	18	171
	45-54	10	66	24	165
	55-64	11	65	25	169
	65 lat i więcej	10	43	47	169
Miejsce zamieszkania	Wieś	13	60	27	394
	Miasto do 19 999	8	64	28	153
	20 000 - 99 999	9	68	23	190
	100 000 - 499 999	15	62	23	157
	500 000 i więcej mieszk.	8	71	22	98
Wykształcenie	Podstawowe	9	50	41	212
	Zasadnicze zawodowe	10	62	28	251
	Średnie	15	65	20	334
	Wyższe	8	78	13	195
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	5	82	13	94
	Średni personel, technicy	20	64	17	35
	Pracownicy adm.-biurowi	10	77	13	80
	Pracownicy usług	12	63	25	65
	Robotnicy wykwalifikowani	10	70	19	105
	Robotnicy niewykwalifik.	14	52	34	53
	Rolnicy	9	62	29	65
Pracujący na własny rach.	11	78	11	47	
Bierni zawodowo	Renciści	14	63	23	63
	Emeryci	9	46	44	193
	Uczniowie i studenci	19	58	23	58
	Bezrobotni	12	65	24	80
	Gospodynie domowe i inni	16	67	17	55
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	8	70	22	133
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	11	74	15	112
	sekt. pryw. poza rolnict.	11	72	17	236
	prywatnym gosp. rolnym	9	63	28	66
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	16	59	25	136
	501-750	8	68	24	116
	751-1000	12	61	27	140
	1001-1500	11	61	28	176
	Powyżej 1500 zł	9	71	19	167
Ocena własnych war. mater.	Złe	10	57	32	158
	Średnie	12	61	27	430
	Dobre	11	68	20	404
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	16	52	32	60
	Raz w tygodniu	11	61	28	446
	1-2 razy w miesiącu	9	65	26	161
	Kilka razy w roku	14	67	18	204
	W ogóle nie uczestniczy	7	71	22	121
Poglądy polityczne	Lewica	13	71	17	138
	Centrum	11	65	24	373
	Prawica	12	66	22	264
	Trudno powiedzieć	10	54	37	217

Tabela 6

		Czy, Pana(i) zdaniem, Otwarte Fundusze Emerytalne (OFE) dobrze czy źle gospodarują powierzonymi im pieniędzmi przyszłych emerytów?			Liczba osób
		Dobrze	Źle	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		19	47	34	994
Płeć	Mężczyźni	21	51	29	482
	Kobiety	17	45	39	511
Wiek	18-24 lata	18	45	37	117
	25-34	33	38	29	203
	35-44	21	40	39	169
	45-54	21	55	24	165
	55-64	9	60	31	170
	65 lat i więcej	7	47	46	169
Miejsce zamieszkania	Wieś	16	48	35	393
	Miasto do 19 999	17	49	33	154
	20 000 - 99 999	20	45	35	191
	100 000 - 499 999	17	51	32	158
	500 000 i więcej mieszk.	31	40	29	98
Wykształcenie	Podstawowe	12	44	44	212
	Zasadnicze zawodowe	12	52	36	250
	Średnie	20	50	30	335
	Wyższe	33	41	26	197
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	36	41	22	96
	Średni personel, technicy	27	33	40	35
	Pracownicy adm.-biurowi	29	49	22	80
	Pracownicy usług	28	48	25	65
	Robotnicy wykwalifikowani	19	49	31	105
	Robotnicy niewykwalifik.	15	64	21	53
	Rolnicy	18	45	37	65
Pracujący na własny rach.	27	37	36	47	
Bierni zawodowo	Renciści	16	51	33	65
	Emeryci	7	51	42	193
	Uczniowie i studenci	17	37	47	59
	Bezrobotni	9	51	39	77
	Gospodynie domowe i inni	14	45	41	55
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	21	51	29	135
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	30	43	27	112
	sekt. pryw. poza rolnict.	26	47	27	236
	prywatnym gosp. rolnym	17	45	37	66
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	19	48	33	135
	501-750	17	50	33	117
	751-1000	18	54	27	141
	1001-1500	21	50	29	176
	Powyżej 1500 zł	24	45	31	168
Ocena własnych war. mater.	Źłe	13	52	35	159
	Średnie	16	51	33	431
	Dobre	23	42	34	405
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	10	57	34	60
	Raz w tygodniu	19	46	35	448
	1-2 razy w miesiącu	15	44	40	161
	Kilka razy w roku	20	52	28	204
	W ogóle nie uczestniczy	23	45	32	121
Poglądy polityczne	Lewica	21	50	29	136
	Centrum	21	49	30	375
	Prawica	20	53	28	264
	Trudno powiedzieć	13	37	51	219

Tabela 7

		Mówi się czasem o tzw. emeryturach obywatelskich. Rozwiązanie to polega na tym, że państwo gwarantuje każdemu obywatelowi minimalną emeryturę na bardzo niskim, minimalnym poziomie. Obywatele sami dbają o dodatkowe zabezpieczenie na starość. Czy podoba się Panu(i) to rozwiązanie?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		32	55	13	998
Płeć	Mężczyźni	36	53	11	483
	Kobiety	29	56	15	515
Wiek	18-24 lata	31	55	14	118
	25-34	35	56	9	201
	35-44	36	55	9	171
	45-54	35	54	11	165
	55-64	34	55	11	172
	65 lat i więcej	22	53	26	171
Miejsce zamieszkania	Wieś	29	59	13	396
	Miasto do 19 999	32	54	15	153
	20 000 - 99 999	28	56	15	192
	100 000 - 499 999	37	47	15	159
	500 000 i więcej mieszk.	47	48	5	98
Wykształcenie	Podstawowe	20	56	24	216
	Zasadnicze zawodowe	28	62	10	252
	Średnie	33	55	12	333
	Wyższe	49	44	7	197
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	58	37	5	96
	Średni personel, technicy	20	61	20	35
	Pracownicy adm.-biurowi	36	56	8	80
	Pracownicy usług	28	67	5	63
	Robotnicy wykwalifikowani	25	64	11	105
	Robotnicy niewykwalifik.	24	65	11	52
	Rolnicy	26	63	11	65
Pracujący na własny rach.	57	32	11	47	
Bierni zawodowo	Renciści	30	56	14	66
	Emeryci	25	52	23	194
	Uczniowie i studenci	36	49	15	59
	Bezrobotni	31	59	10	80
	Gospodynie domowe i inni	27	53	20	56
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	40	55	5	135
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	33	50	17	112
	sekt. pryw. poza rolnict.	36	56	8	234
	prywatnym gosp. rolnym	26	63	11	66
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	22	67	11	137
	501-750	25	63	13	119
	751-1000	30	56	14	141
	1001-1500	32	56	11	177
	Powyżej 1500 zł	45	44	11	168
Ocena własnych war. mater.	Złe	27	56	17	159
	Średnie	26	58	15	433
	Dobre	40	50	10	406
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	31	53	16	60
	Raz w tygodniu	33	52	15	452
	1-2 razy w miesiącu	26	59	15	161
	Kilka razy w roku	33	58	9	202
	W ogóle nie uczestniczy	36	53	10	123
Poglądy polityczne	Lewica	40	51	10	137
	Centrum	34	57	10	375
	Prawica	34	55	10	266
	Trudno powiedzieć	22	53	25	220